

En brist mellom hva vi vet og **HVA VI GJØR**

KRONIKK

Av: Titti Huseby, KoRus - Sør

Hva kan det handle om at vi ikke jobber mer familierettet i rusfeltet?

SITATET I OVERSKRIFTEN er hentet fra en forelesning av dr. psychol og psykologspesialist Bente Storm Mowatt Haugland i forbindelse med lansering av boken *Familier i motbakke* (2015). Et par av plansjene hennes var til å bli både akademisk og praktisk deprimert av, og de slipper ikke taket. Heldigvis.

*– Dokumentasjon og kunnskap har vært tilgjengelig i en årrekke, og helsepersonell har fått en lovpålagt plikt til å avklare om pasienter har barn og bidra til å ivareta barnets behov for informasjon og oppfølging ... **hvorfor gjennomsyres så ikke hjelpeapparatet generelt og rusomsorgen spesielt av gode kunnskapsbaserte tiltak for å hjelpe og støtte barna og familiene?***

Plansje: Storm Haugland

Vi er alle barn – kanskje også voksne – av vår tid. Jeg tilhører en generasjon sosialarbeidere som ble utdannet i en litt opprørsk brytningstid mellom et sterkt individfokus og en gryende erkjennelse av at enkeltmennesket ikke lever alene, ikke utvikler problemer i et vakuum, ikke kan forstås eller hjelpes uten at vi utvider innsnevrede perspektiver og åpner blikket for sammenhenger.

Hu og hei hvor det skulle satses på tverrfaglig samarbeid, familiearbeid, gruppearbeid, nettverksarbeid, samfunnsarbeid.

Jeg kan fortsatt kjenne på denne håpefulle entusiasmen og sprengkraften som lå i fagmiljøene og til dels i tidsånden for 40–45 år siden. Onde tunger vil kanskje hevde at det den gangen var en brist mellom hva vi gjorde og hva vi visste. At engasjementet, drivkraften, empatien og den gode viljen til tider overgikk kunnskapsgrunnet og førte til velmenende, men naive og lite treffsikre tiltak. At faglig handlekraft og mot kunne vippe over i overmot. At skillelinjene mellom fag, ideologi og politikk ble visket ut. Særlig sosionomenes inntogsmarsj provoserte mange, ble parodiert og latterliggjort. Det virvlet opp noen vibrasjoner fra denne tidsepoken da begrepet *sosionomifisering* nylig ble brukt av en politiker, og repetert av vår statsminister.

Kanskje bidro vi selv den gangen, gjennom vår innpakning og form, til at skingrende kvinnerøster, rosa håndvevde Sigrun Berg-skjerf, flagrende gevanter, fotformsko og asymmetriske øredobber skygget for kunnskapen som lå til grunn for de perspektivene og arbeidsmetodene vi ønsket å fremme. Kunnskapen vi hentet fra Nic Waals pionérbidrag på 50- og 60-tal-

*Titti Huseby, spesialrådgiver i KoRus - Sør.
(Foto: KoRus - Sør)*

Drukner alt det kunnskapsbaserte og evidensbaserte i en frykt for å gjøre feil oppover, som overgår iveren etter å gjøre noe riktig fremover?

let innen barne- og ungdomspsykiatri, som bidro sterkt til framveksten av familierapi og tverrfaglige videreutdanninger. Fra Åse Gruda Skards innsats gjennom undervisning, forskning, faglitteratur og folkeopplysning for å synliggjøre barnets grunnleggende behov og betydningen av trygge oppvekstrammer. Jeg husker forelesningen hennes på psykologi grunnfag, hvor hun i mangel av internett og Power-Point tok med seg et spebarn for å gi oss et innblikk i det skrikende barnets intuitive kommunikasjon. Vi er født relasjonelle vesener og opererer fra starten av i et samspill med omgivelsene. Kunnskap fra Kari Killéns banebrytende forskning om barnemishandling og omsorgssvikt, som hun fortsatt oppdaterer og øser av i ulike sammenhenger, uten at jeg helt forstår hvor hun henter energien fra. Kanskje gir hun seg ikke før hun er trygg på at vi lever ut kunnskapen knyttet til grunnleggende foreldrefunksjoner. Fra Magne Raundalen (også still going strong), som kom inn som et forfriskende kraftfelt i første semester på sosialhøgskolen og holdt en gjesteforelesning med tittelen «*Jeg kan ikke fordra den ungen*». Han snakket med mild tordenrøst om å opparbeide en utforskende grunnholdning i møte med barn og unge som har en provoserende atferd, som trekker det verste ut av omgivelsene, som kjefter og utagerer, som trigger motstand og avvisning. Som sannsynligvis sliter med et eller annet som det blir viktig å finne ut av, i samarbeid med familie og nettverk. Forelesningen sitter fremdeles.

Hvor står vi i dag? Kunnskapsgrunnet på rus- og psykisk helsefeltet har gjennom de siste tiårene vokst både i bredde, dybde og omfang. Vi er bedre grunnutdannet, videreutdannet og spesialutdannet enn noen gang. Pårørendes situasjon og behov er synliggjort gjennom nytenkning og utviklingsarbeid, og dokumentert gjennom forskning. Nyere hjerneforskning og kunnskap om traumer underbygger

viktigheten av å identifisere og hjelpe barn i familier med rus, vold og psykiske vansker så tidlig som mulig. Tilfanget på forståelsesmodeller, praktiske tilnærminger og metoder har økt. Kompetansesentre er etablert. Implementeringsforskning har gitt oss verdifull innsikt i hvilke mekanismer som må styrkes for at kunnskap blir omsatt i praksis. Lovverket er tydeligere og sterkere. Brukerorganisasjoner har fått flere og tydeligere stemmer. Norge er rikere. Politikere og fagfolk samles regelmessig i unisone rop om tidlig innsats og fokus på hele familien. Det arrangeres kurs, prosjekter og programmer som aldri før, med vekt på å utvikle handlingskompetanse. Alt ligger i grunnen til rette. Det er satset, og det satses.

Hvordan står det så til med handlekraften? Multisenterstudien (2015), som har fulgt opp arbeidet med barn som pårørende, viser at lovendringen i 2010 ikke i tilstrekkelig grad har ført til en realisering av de gode intensjonene. Ytterligere tiltak er nødvendige, både i kommunene og i spesialisthelsetjenesten. Vi følger ikke opp i praksis.

Tilbake til Storm Haugland:

Forskning viser at tiltak som involverer hele familien

- reduserer rusmisbruket
 - forebygger tilbakefall
 - bedrer familiefungeringen
 - reduserer familiemedlemmenes symptomer på belastning
 - bedrer barnas fungering
- ... trass i dette har denne type behandling begrenset utbredelse!**

Plansje: Storm Haugland

Vi er bedre utdannet og har mer kunnskap om barns behov enn tidligere, men noe er galt med handlekraften, mener Titti Huseby. (Foto: Colourbox)

Hva skjer, eller rettere sagt – hva skjer ikke? Har new public management tatt pipen fra oss? Drukner alt det kunnskapsbaserte og evidensbaserte i en frykt for å gjøre feil oppover, som overgår iveren etter å gjøre noe riktig fremover? Er vi redde for å krenke privatlivets fred ved å jobbe mer familiebasert? Har vi viklet oss inn i en faglig circle of insecurity, hvor det er tryggere og mer behagelig å holde seg innenfor komfortsonen av individuelt arbeid? Har man i iveren etter økt akademisering krympet satsningen på praksisperioder i profesjonsutdanningene, har man forsømt veiledning og kollegastøtte? Har det vært klokt å bygge ned andelen sosionomer ved distriktpsikiatriske sentre, noe som ifølge en foredragsholder nylig hadde ført til en nedprioritering av familierettet arbeid? Når vi ikke tar konsekvensen av forskningen Storm Haugland viser til ovenfor, er det fordi vi ikke vet hvordan, ikke tar oss tid til det, ikke våger eller ikke gidder fordi det koster å skifte fokus og utvide perspektivene? Hva handler om økonomi og ledelse, hva kan handle om personlige barrierer? Kan vi fagfolk leve med at lovverket ser ut til å måtte pushe oss på dette feltet, i stedet for omvendt?

Nei, alt var ikke bedre før, og mye bra gjøres. Men et grunnleggende spørsmål melder seg: *Hva skal vi med mer kunnskap når vi også har kunnskap om at vi ikke i tilstrekkelig grad tar i bruk det vi allerede vet?*

Jeg orker ikke å avslutte med en lang tirade om viktigheten av helhetlige løsninger på sammensatte problemer. Den tiraden begynner å bli like gammel som meg. Nok nå. Tiltak som involverer hele familien, fungerer. Vi har kunnskapen, metodene og lovverket. Jeg sier derfor med Nike – *Just do it.*

Kilder:

- Plansjer fra forelesning av Bente Storm Mowatt Haugland – med referanse til
- Helle Lindegaards kapittel + oppsummering fra den danske Sundhetsstyrelsen;
- Copello et al, 2005; Copello et al., 2006
- Barn som pårørende – Resultater av en multisenterstudie (2015)
- Familier i motbakke – På vei mot bedre støtte til barn som pårørende (2015)